

Par gaļas nodokļa ieviešanu

1. Problēma

Gan Latvijā, gan pasaulē pārtikas produktu – īpaši gaļas un tās izstrādājumu – cenas bieži vien neatspoguļo šo produktu patieso ietekmi uz vidi, klimatu un sabiedrības veselību. Šīs slēptās izmaksas ietver bioloģiskās daudzveidības zudumu, klimata pārmaiņu veicināšanu, dažāda veida vides piesārņojumu, kā arī ietekmi uz sabiedrības veselību. Šāda sistēma rada izkropļotus ekonomiskos stimulus, kas kavē ilgtspējīgu patēriņu un ir pretrunā ar Latvijas un starptautiskajām saistībām, tostarp Parīzes nolīgumam, ES Klimata mērķiem 2030. gadam, ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijai 2030. gadam, Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijai līdz 2030. gadam, kā arī Dabas resursu nodokļa likumam..

1.1 Gaļas patēriņš strauji pieaug un tiek paredzēts turpmākais pieaugums

60 gados globālais gaļas patēriņš pieaudzis 5x - no 1961. gada līdz 2021. gadam globālais gaļas patēriņš ir pieaudzis gandrīz piecas reizes - no 70 miljoniem tonnu līdz 342 miljoniem tonnu gadā. To ir veicinājis gan straujais iedzīvotāju skaita pieaugums - 2,5 reizes (no 3 līdz 7 miljardiem cilvēku), gan arī vidējais patēriņš, kas pieaudzis gandrīz 2 reizes (no 23 kg līdz 43 kg gaļas gadā) (FAO, 2024).

Prognose - gaļas patēriņš turpinās augt - gaļas patēriņa prognoze nākamajiem 30 gadiem liecina, ka gaļas patēriņa straujā izaugsme turpināsies - kopējais gaļas patēriņš varētu pieaugt par 67%, sasniedzot 570 miljonu tonnu gadā jeb 58 kg uz vienu pasaules iedzīvotāju 2050. gadā. Šo straujo izaugsmi turpinās gan iedzīvotāju skaita pieaugums par 23%, gan vidējā cilvēka apetītes pieaugums par 36%. (Redefine Meat, 2021)

Latvijas gaļas patēriņš virs pasaules vidējā - 2021. gada Latvijas gaļas patēriņš uz vienu iedzīvotāju pārsniedz par 60% pasaules vidējo gaļas patēriņu uz vienu iedzīvotāju, sasniedzot 68,7 kg uz vienu cilvēku, no tiem 31,1 kg putnu gaļas, 23,4 kg cūkgaļas, 6,8 kg liellopu gaļas un 7,4 kg citas gaļa.

1.2 Problēma: Gaļas patēriņš strauji veicina masveida sugu izmiršanu

Šobrīd piedzīvojam sesto masveida sugu izmiršanas vilni Zemes vēsturē. Ja iepriekš to izraisīja dabas parādības kā klimata pārmaiņas vai vulkānu izvirdumi, tad tagad to veicina cilvēka darbības. Viens no būtiskākajiem apdraudējumiem bioloģiskajai daudzveidībai ir lopkopība (IPBES: 2019).

Lopkopība samazina savvaļas dzīvotnes - aizņemot teritorijas ganībām un lopbarības audzēšanai. Tādējādi tiek apdraudētas daudzas sugas, piemēram, Amazones meži, no kuriem 80% tiek izcirsti lopkopības vajadzībām (WWF). Globāli lauksaimniecība aizņem ap 50% no apdzvojamās sauszemes, būtiski ietekmējot ekosistēmas (Our World in Data:2019).

Latvijā apdraudēti dabiskie zālāji - kas šobrīd saglabājušies mazāk nekā 0,9% valsts teritorijas (daba.gov.lv). Tie ir nozīmīgi biotopi retām sugām. Intensīva lauksaimniecība un pļavu iznīcināšana ietekmē arī putnu populācijas, kuru skaits atklātās ainavās samazinās.

Sarkanā gaļa, īpaši liellopu gaļa, nevar būt daļa no videi ilgtspējīga uztura. Tam par iemeslu ir plašās zemes platības, kas jāattīra dzīvnieku, piemēram, govju un aitu audzēšanai, kuras pēc tam izdala metānu (siltumnīcefekta gāzi, kas ir 28 reizes spēcīgāka par CO2) un slāpekļa oksīdu (270 reizes spēcīgāku par CO2) caur saviem atkritumiem un barības kultūraugiem.

1.3 Problēma: Gaļas patēriņš ir būtisks klimata pārmaiņu avots

Lopkopība - būtisks klimata pārmaiņu rosinātājs - Lauksaimniecība rada 34% no cilvēka radītajām globālām SEG emisijām, pārsvarā no lopkopības (Poore & Nemecek, 2018). Dzīvnieku, īpaši liellopu audzēšana, rada gan tiešās emisijas (metāns no gremošanas procesiem), gan netiešās - barības ražošana, zemes izmantošanas maiņa un transporta emisijas. Metāns ir īpaši spēcīga siltumnīcefekta gāze, kas 20 gadu periodā silda atmosfēru 84 reizes intensīvāk nekā CO₂.

Gaļas oglekļa pēdas lielākas par augu valsts pārtiku - 1 kg liellopu gaļas rada 60 kg CO₂ ekvivalenta emisiju, cūkgaļa - 7 kg, putnu gaļa - 3 kg, lēcas - tikai 0,9 kg (Crippa et al. 2021).. Pāreja uz augu valsts uzturu būtiski samazina individuālās SEG emisijas. Pat neliela uztura maiņa, aizstājot daļu gaļas ar augu valsts produktiem, var samazināt personīgo klimata ietekmi par 20-30%.

Latvijā lopkopība veido 9% no valsts SEG emisijām (LVGMC, 2022), ietverot metāna emisijas un slāpekļa oksīda izdalīšanos. Lai gan enerģētika un transports rada vairāk emisiju, lauksaimniecības īpatsvars pieaug. Latvijā ir vairāk nekā 400 tūkstoši liellopu (ieskaitot pienkopības lopu), kas ik gadu rada ievērojamu daudzumu metāna. Ilgtspējīgāka lauksaimniecība un uztura paradumu maiņa var ievērojami samazināt Latvijas klimata nospiedumu. Vietējo un sezonālo augu valsts produktu izvēle ne tikai samazina SEG emisijas, bet arī veicina veselīgāku uztura režīmu un atbalsta vietējos lauksaimniekus.

1.4 Problēma: Lopkopība ir būtisks vides piesārņotājs

Lopkopībai būtiska ietekme uz ūdeņu un augsnes kvalitāti - dzīvnieku audzēšana saistīta ar kūtsmēsļu daudzumu, kas satur slāpekli un fosforu. Šīs vielas var izskaloties ūdenstilpēs, veicinot eutrofikāciju – aļģu ziedēšanu un skābekļa trūkumu. Tas apdraud ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību saldūdeņos un piekrastē.

Globāli lopkopība rada plašu piesārņojumu - saskaņā ar FAO datiem, lopkopība atbildīga par 65% cilvēka radītajām slāpekļa emisijām. Intensīvā lopkopība veido "mirušās zonas" okeānos, kur barības vielu pārbagātības dēļ ūdens organismi iet bojā. Meksikas līcī šāda zona aptver 18,000 km². Lopkopībā izmanto 70% visu antibiotiku, kas nonāk vidē.

Ūdens un gaisa kvalitātes problēmas ir galvenais Latvijas lopkopības sektora radītais piesārņojums. LVĢMC dati (2023) rāda, ka lauksaimniecība, ieskaitot lopkopību, ir nozīmīgs nitrātu piesārņojuma avots ūdeņos. Zemgalē un Kurzemē nitrātu koncentrācija vietām pārsniedz 50 mg/l (Nitrātu direktīvas ziņojums, 2023).

Amonjaka emisijas no fermām 2023. gadā sasniedza 15 700 tonnas – 85% no visām lauksaimniecības amonjaka emisijām valstī (Latvijas Vides pārskats). Zemkopības ministrijas dati liecina, ka 60% mēslošanas līdzekļu noplūžu ūdeņos ir saistītas ar lopkopību, īpaši intensīvas piena lopkopības reģionos.

1.5 Problēma: Gaļas pateriņš rada būtiskus veselības riskus

Gaļas lietošana, īpaši sarkanās un pārstrādātās gaļas, ir saistīta ar paaugstinātu vēža risku. Pasaules Veselības organizācijas IARC ir klasificējusi pārstrādātu gaļu kā 1. grupas kancerogēnu, bet sarkano gaļu – kā 2A. grupas kancerogēnu ("iespējams kancerogēns cilvēkiem").

Pētījumi liecina, ka šāda gaļa palielina dažādu vēža veidu risku. Ikdienas sarkanās gaļas patēriņš par 100 g palielina risku par 12-17%, bet pārstrādātās gaļas patēriņš par 25 g palielina kolorektālā vēža risku par 49% (European Journal of Epidemiology: 2021). Šīs gaļas veidi saistīti arī ar kuņģa, krūts, endometrija, plaušu un citu vēžu risku (International Journal of Cancer: 2020).

Sarkanās un pārstrādātās gaļas patēriņš saistīts ar sirds un asinsvadu slimību risku. Pārstrādātā gaļa paaugstina koronāro sirds slimību, insulta un sirds mazspējas risku (JAMA internal medicine: 2020). Arī nepārstrādāta sarkanā gaļa paaugstina CVD risku, bet vājāk. Šo gaļu lietošana saistīta arī ar aaugstinātu vispārējo mirstību un 2. tipa diabēta risku. Esošie pētījumi norāda uz nepieciešamību ierobežot šādu gaļu patēriņu veselības uzlabošanai.

Veselības problēmas, tostarp nāve, ir cieši saistītas ar uztura paradumiem. 2019. gadā Latvijā 6600 nāves gadījumi jeb ceturrtā daļa no visiem reģistrētajiem nāves gadījumiem bija saistīti ar nepietiekamu augļu un dārzeņu lietošanu, kā arī lielu cukura un sāls patēriņu. Šis rādītājs ir par trešdaļu lielāks nekā vidēji ES (OECD 2023: State of Health in the EU | Latvija: Valsts veselības profils 2023).

Pārmērīga antibiotiku lietošana lopkopībā veicina antibiotiku rezistenci, izraisot vairāk nekā 33 000 nāves gadījumu gadā Eiropā (Cassini et al., 2019). Ievērojama daļa antibiotiku Eiropā tiek izmantotas lopkopībā, nevis cilvēku ārstēšanai.

1.6 Problēma: Patieso gaļas izmaksu neatspoguļošana tirgus cenās ir sociāli ekonomiski negodīga

Gaļas produktu tirgus cenas neatspoguļo to patiesās izmaksas sabiedrībai un videi. Šīs "slēptās" izmaksas ietver tādus ārējos efektus kā bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, siltumnīcefekta gāzu emisijas, kā arī ūdens, augsnes un gaisa piesārņojums. Patiesās izmaksas ietver ne tikai ekonomiskās, bet arī vides un sociālās izmaksas, kas saistītas ar produkta ražošanu un pārdošanu. Līdzīgi kā agrāk benzīna un naftas produktu cenas neiekļāva izmaksas, kas saistītas ar klimata pārmaiņām un veselības riskiem, arī gaļas produktu cenas bieži vien neatspoguļo šīs izmaksas. Tā rezultātā patērētāji gūst labumu uz vides un sabiedrības rēķina.

Ja vides izmaksas tiktu iekļautas pārtikas cenās, liellopu gaļas cena varētu pieaugt pat par 146% saskaņā ar žurnālā Nature publicētu pētījumu (Universitāt Augsburg, 2020). Šie aprēķini ietver SEG emisiju, zemes izmantošanas un ūdens piesārņojuma radītās ekonomiskās sekas. Pašlaik šīs izmaksas sedz visa sabiedrība – caur nodokļiem, klimata pielāgošanās pasākumiem vai zaudēto ekosistēmu pakalpojumu atjaunošanu.

Rezultātā netiek subsidēti tikai zemnieki, kas audzē gaļu – tiek subsidēti arī gaļas patērētāji. Tā kā patiesās vides un sabiedrības izmaksas netiek iekļautas produkta cenā, šo slogu nes sabiedrība kopumā. Mēs maksājam par aļģu ziedēšanu ūdeņos, klimata pārmaiņu radītām vētrām un zaudētām sugām, kamēr gaļas cenas veikalā šķiet pieejamas. Šāda pārdale ir negodīga, jo labumu gūst viena grupa, bet izmaksas tiek kolektīvi segtas. Ilgtspējīgai nākotnei nepieciešams, lai cenas atspoguļotu reālo ietekmi – gan uz vidi, gan uz sabiedrību.

1.7 Problēma: Patieso gaļas izmaksu neatspoguļošana tirgus cenās ir pretrunā ar Latvijas apņemšanām

Patieso izmaksu neatspoguļošana pārtikas, īpaši gaļas, cenās ir pretrunā ar Parīzes nolīgumu, kura mērķis ir ierobežot globālo sasilšanu zem 2 °C un tiekties uz 1,5 °C robežu. Lopkopība ir viens no nozīmīgākajiem siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju avotiem globāli, īpaši metāna un slāpekļa oksīda formā. Ja šo emisiju radītās sekas netiek iekļautas produktu cenās, tiek ignorēts "piesārņotājs maksā" princips, kas ir viens no klimata politikas stūrakmeņiem. Rezultātā zūd gan ekonomiskā motivācija izvēlēties ilgtspējīgākas alternatīvas, gan iespēja patērētājiem pieņemt informētus lēmumus.

Gan ES Klimata mērķi, gan Bioloģiskās daudzveidības stratēģija līdz 2030. gadam paredz ambiciozu pāreju uz klimatam un dabai draudzīgu ekonomiku. ES apņēmusies līdz 2030. gadam samazināt SEG emisijas vismaz par 55% salīdzinājumā ar 1990. gadu un vienlaikus aizsargāt 30% no sauszemes un jūras teritorijām. Tomēr, ja gaļas un dzīvnieku izcelsmes produktu cenas neietver šo ražošanas veidu ietekmi uz vidi – tostarp uz ūdens kvalitāti, augsni un dzīvotnēm – sabiedrība turpina uzturēt piesārņojošus patēriņa paradumus. Šāda pretruna kavē gan bioloģiskās daudzveidības atjaunošanu, gan emisiju samazināšanu.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija "Latvija 2030" uzsver nepieciešamību saglabāt ekosistēmu pakalpojumus, izmantot dabas resursus racionāli un nodrošināt pārtikas sistēmu, kas neliek nepamatotu slogu videi. Vienlaikus Dabas resursu nodokļa likums Latvijā nosaka, ka tiem, kas piesārņo vai izmanto vidi, ir jāsedz ar to saistītās izmaksas. Ja šis princips netiek piemērots lauksaimniecības produktiem, kas rada būtisku piesārņojumu, veidojas sistēmiska pretruna starp mērķiem uz papīra un realitāti praksē. Tā tiek mazināta gan politikas efektivitāte, gan sabiedrības uzticēšanās vides pārvaldībai.

2. Risinājums

Gaļas patieso izmaksu iekļaušana tirgus cenās būtu nozīmīgs solis ceļā uz taisnīgāku un ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu, kurā patērētājs redz reālo produkta cenu, bet ražotājs tiek atalgots par dabai un sabiedrībai draudzīgām praksēm. Mēs ierosinām ieviest diferencētu Dabas resursu nodokli (DRN) dažādiem gaļas un tās izstrādājumu produktiem. Šis nodoklis tiktu iekļauts produkta galīgajā cenā un maksājams pirkuma brīdī. DRN galvenais mērķis ir nodrošināt, ka izmaksas, kas saistītas ar dabas resursu izmantošanu, gaļas patēriņa ietekmi uz klimatu, vides piesārņojumu un sabiedrības veselību, tiek atspoguļotas pārtikas produktu cenās, tādējādi veicinot atbildīgāku patēriņu un ilgtspējīgāku izvēli.

Līdzīgs dabas resursu nodoklis būtu jāievieš arī citiem pārtikas produktiem, piemēram, pienam, olām, graudiem u.c., bet šoreiz fokuss ir uz gaļas patēriņu, jo tam ir starp pārtikas produktiem lielākā negatīvā ietekme uz vidi un klimata pārmaiņām. Diskusija par gaļas nodokli būtu labs katalizators plašākai diskusijai par pārtikas ekoloģisko pēdu.

2.1 Risinājums: Diferencēts gaļas dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokļa ieviešana - Lai novērstu pašreizējo pārtikas produktu cenu neatbilstību to ietekmei uz vidi un veselību, ierosinām ieviest diferencētu Dabas resursu nodokli (DRN). Šis nodoklis tiktu iekļauts produkta galīgajā cenā un skaidri norādīts patērētājam pirkuma brīdī. Tā mērķis ir veicināt ilgtspējīgāku patēriņu, padarot atbildīgu izvēli patērētājiem vienkāršāku un saprotamāku.

Vides un sabiedrības veselības izmaksu atspoguļošana cenā - DRN apmērs katram produktam tiks noteikts, balstoties uz tā ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību. Tas ietver siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, ūdens un zemes patēriņu, kā arī ar uzturu saistīto hronisko slimību risku, piemēram, sirds un asinsvadu slimības vai vēzi. Produktiem ar lielāku kopējo slogu tiks piemērota augstāka nodokļa likme, bet ilgtspējīgākiem un veselībai draudzīgākiem produktiem – zemāka vai ar nodokļu atvieglojumiem.

Nodokļa ietekme uz patēriņu - DRN ieviešana palīdzēs sabiedrībai labāk izprast pārtikas ražošanas patieso ietekmi uz vidi un veselību. Atspoguļojot šīs izmaksas produkta cenā, patērētāji tiks mudināti pieņemt pārdomātākus un ilgtspējīgākus lēmumus, veicinot veselīgāku un videi draudzīgāku pārtikas sistēmu.

2.2 Risinājums: Nodoklī iekļaujamās izmaksas

Dabas resursu izmaksas - Dabas resursu nodokļa aprēķins balstīsies uz vairākiem būtiskiem faktoriem, kas atspoguļo produkta ražošanas ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību. Tie ietver siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, kas saistītas ar dzīvnieku audzēšanu un citiem ražošanas posmiem, ūdens patēriņu, zemes izmantošanu, kā arī zaudētos dabas pakalpojumus bioloģiskās daudzveidības samazināšanās rezultātā. Tāpat tiks ņemtas vērā veselības sistēmas izmaksas, ko rada ar uzturu saistītas slimības, piemēram, sirds un asinsvadu saslimšanas vai dažādi vēža veidi, kuru izplatību ietekmē pārmērīgs dzīvnieku izcelsmes produktu patēriņš.

Netiešās izmaksas ražošanā - Papildus tiešajiem vides un veselības aspektiem nodokļa aprēķinā tiks iekļautas arī netiešās izmaksas – tostarp ietekme, ko rada ražošanas ķēdes, transports un produkta apstrāde. Šāda pieeja nodrošinās visaptverošu un taisnīgu izmaksu atspoguļojumu.

Datu avoti un precizitāte - Nodokļa aprēķins balstīsies uz uzticamiem datiem no Eiropas un Latvijas institūcijām. Tiks izmantoti, piemēram, Eiropas Vides aģentūras (EEA), Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra (LVĢMC), kā arī Slimību profilakses un kontroles centra (SPKC) dati. Aprēķinu metodika tiks regulāri pārskatīta, pielāgojot to jaunākajiem zinātniskajiem pētījumiem un rādītājiem.

Mērķis – objektivitāte un ietekmes caurspīdīgums - Nodokļa mērķis ir izveidot datiem balstītu, caurskatāmu un taisnīgu sistēmu, kas ļauj tieši sasaistīt konkrētu produktu ar tā radītajām izmaksām videi un sabiedrībai, tostarp veselības aprūpei. Šāda pieeja atbilst aprites ekonomikas principiem un veicina atbildīgāku ražošanu un patēriņu.

2.3 Risinājums: Produktu kategorijas

Nodokļa apmērs katrai produktu kategorijai tiks noteikts, balstoties uz vidējām dabas resursu izmaksām un ietekmes rādītājiem, ietverot SEG emisijas (saistītas ar dabas resursu izmantošanu), zemes izmantošanu (kā dabas resursu), ūdens patēriņu (kā dabas resursu) un sabiedrības veselību. Produkti tiks iedalīti četrās kategorijās atkarībā no to vidējām dabas resursu izmaksām:

1. **Ļoti augstas dabas resursu izmaksas** – liellopu un pārstrādāta gaļa: liellopu audzēšana prasa lielas zemes platības, daudz ūdens, rada ievērojamas SEG emisijas un sabiedrības veselības riskus. Šiem produktiem paredzēta augstākā nodokļa likme.
2. **Augstas dabas resursu izmaksas** – cūkgaļa, pārzvejotu sugu zivis, mājdzīvnieku barība un akvakultūra. Cūkgaļas ražošana ietver ievērojamu ūdens un zemes patēriņu. Pārzveja apdraud okeānu bioloģisko daudzveidību.
3. **Vidējas dabas resursu izmaksas** – putnu gaļa, pārstrādāti zivju produkti un barība: putnu audzēšana un pārstrādāti zivju produkti no ilgtspējīgām zvejām rada mazāku ietekmi nekā cūkgaļa vai liellopi.
4. **Zemas dabas resursu izmaksas** – ilgtspējīgas zivis un liellopu, aitu un kazu gaļa, kas tiek audzēta, uzturot ilggadīgos zālājus un aizsargājamus biotopus.

2.4. Risinājums: Nodokļa iekasēšana un marķēšana

Nodoklis tiks automātiski iekļauts produkta cenā. Patērētājam nebūs jāveic papildu maksājumi vai aprēķini – cena uz veikala plaukta būs gala cena ar iekļautu DRN. Tas nodrošinās caurspīdību un vienkāršos piemērošanu.

Uz iepakojuma būs marķējums par nodokļa kategoriju. Katrs pārtikas produkts tiks marķēts ar simbolu vai krāsu, kas norāda tā vides ietekmes kategoriju – no zemas līdz ļoti augstai. Šāds vizuāls risinājums palīdzēs patērētājiem ātrāk izdarīt informētu izvēli.

Nodokļa ieņēmumi tiks novirzīti vides pasākumiem. Iegūtie līdzekļi tiks izmantoti bioloģiskās daudzveidības atjaunošanai, SEG emisiju samazināšanai, ilgtspējīgai lauksaimniecībai un veselības aprūpei.. Tādējādi nodoklis kalpos kā rīks sabiedrības kopējās labklājības uzlabošanai.

Administrācija balstīsies uz esošajām iestādēm. Nodokļa iekasēšanu var uzticēt VID. Datu pārbaudi atvieglos produktu izcelsmes uzraudzības sistēmas un sertifikācija.

2.5 Risinājums: Gaļas nodokļa iniciatīvas citās valstīs

Dažādās valstīs ir izskatīti priekšlikumi par "gaļas nodokli" un citiem saistītajiem nodokļiem, lai risinātu vides, veselības un dzīvnieku labturības jautājumus:

1. **Vācija:** Vācijas valdība apsver "Dzīvnieku labturības centa" ieviešanu gaļas produktiem, potenciāli sākot ar cūkgaļu un pakāpeniski paplašinot uz liellopu gaļu. Šī iniciatīva, ko atbalsta Zaļā partija, mērķē uz dzīvnieku labturības finansēšanu, ar gaļas patēriņu saistīto veselības problēmu risināšanu un lopkopības ietekmes uz vidi mazināšanu.
2. **Zviedrija:** Zviedrijas valdība jau 2013. gadā apsprieda plānus ieviest gaļas nodokli, taču toreiz tas nebija sekmīgs. Tagad Zviedrijas valdība ir izveidojusi jaunu darba grupu, lai izpētītu "gaļas nodokļa" iespējamu ieviešanu, kas veicinātu ilgtspējīgāku pārtikas patēriņu. Interesi par šo koncepciju atjaunoja vides kampaņas grupas "Swedish Food and Environment Information (SMMI)" petīcija, kas savākusi vairāk nekā 7000 parakstu.
3. **Nīderlande:** Nīderlandes valdība 2021. gada 22. aprīlī plānoja ierosināt "gaļas nodokli". Šis priekšlikums, ko 2021. gada 5. februārī apsprieda arī Eiropas Parlamentā, balstījās uz True Animal Protein Price (TAPP) Collective ziņojumu. TAPP koalīcija ierosināja paaugstinātu nodokli gaļai (daži ieteica līdz pat 30% pieaugumu), lai samazinātu PVN svaigiem produktiem un radītu aplēsto 32,2 miljardu eiro ikgadējo fondu ES dalībvalstīs 10 gadu laikā ilgtspējīgu lauksaimniecības prakšu atbalstam.
4. **Jaunzēlande:** 2022. gadā Jaunzēlandes iepriekšējā Leiboristu partijas valdība ierosināja "atgāzu nodokli" lopiem. Šis nodoklis tika izstrādāts, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas no valsts aitām un liellopiem, kas veido gandrīz pusi no Jaunzēlandes kopējām emisijām.

3. Sabiedrības ieguvumi

Diferencēta dabas resursu nodokļa ieviešana veicinās zaļāku, ekonomiski attīstītāku un veselīgāku Latviju. Atbildīgāks patēriņš samazinās pieprasījumu pēc produktiem, kuru ražošana visvairāk ietekmē biotopus un veicina sugu izzušanu, tādējādi palīdzot saglabāt bioloģisko daudzveidību. Patērētāji, saskaroties ar reālāku produktu cenu, veiks apzinātākas un ilgtspējīgākas izvēles, mazinot dabas resursu pārmērīgu izmantošanu. Vienlaikus šīs izvēles pozitīvi ietekmēs sabiedrības veselību, jo mazāks pārstrādātās un sarkanās gaļas patēriņš samazinās sirds un asinsvadu slimību, 2. tipa diabēta un vairāku vēža veidu risku. Samazinoties pieprasījumam pēc produktiem ar augstām dabas resursu izmaksām, samazināsies arī ar to ražošanu saistītās SEG emisijas. Papildus uzlabosies sabiedrības veselības rādītāji, kas ilgtermiņā samazinās veselības aprūpes izmaksas un palielinās darbaspējīgo iedzīvotāju skaitu. Tiks stimulēts ilgtspējīgs business un inovācijas pārtikas ražošanas un pārstrādes sektorā, veicinot veselīgāku pārtikas produktu piedāvājumu. Nodokļa ieņēmumus varēs novirzīt sabiedrības labā, piemēram, atbalstot ilgtspējīgu lauksaimniecību, dabas resursu atjaunošanu un sabiedrības veselības uzlabošanas programmas, tostarp slimību profilaksei un ārstēšanai, kas saistītas ar neveselīgu uzturu.

3.1 Sabiedrības ieguvumi: Vides aizsardzība un ilgtspēja

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana. Diferencēta nodokļa ieviešana samazinās pieprasījumu pēc augstas ietekmes pārtikas produktiem, piemēram, liellopu gaļas. Tas palīdzēs saglabāt dabiskos biotopus, mežus un ūdeņus, kuros dzīvo daudzas apdraudētas sugas.

Klimata mērķu sasniegšana. Nodoklis mazinās pieprasījumu pēc produktiem ar augstu SEG emisiju, veicinot pāreju uz klimatam draudzīgākiem pārtikas risinājumiem. Tas palīdzēs Latvijai sasniegt savus mērķus saskaņā ar Parīzes nolīgumu un ES klimata stratēģiju.

Resursu efektīva izmantošana. Zemāks pieprasījums pēc resursu intensīviem produktiem samazinās slodzi uz zemi, ūdeni un enerģiju, veicinot efektīvāku un ilgtermiņā noturīgāku saimniekošanu.

Mazāks pārtikas atkritumu apjoms. Produkti ar augstu nodokli tiks iegādāti apdomīgāk, tādējādi mazinot impulsīvos pirkumus un samazinot pārtikas atkritumu apjomu mājāsaimniecībās.

3.2 Sabiedrības ieguvumi: Sabiedrības veselība

Veselības ieguvumu uzlabošana. Diferencēta nodokļa ieviešana var ievērojami uzlabot sabiedrības veselību, veicinot lielāku augļu un dārzeņu lietošanu un samazinot gaļas patēriņu. Šāda pieeja palīdzētu mazināt ar uzturu saistītos nāves gadījumus, īpaši tos, kas rodas no pārmērīga gaļas patēriņa. Samazināts gaļas patēriņš varētu būtiski samazināt sirds un asinsvadu slimību, 2. tipa diabēta un dažādu vēža veidu risku, tostarp kolorektālā un kuņģa vēža gadījumā

Antibiotiku rezistences mazināšana. Samazinoties intensīvi audzētas gaļas patēriņam, samazināsies arī antibiotiku lietošana lopkopībā, kas ir viens no galvenajiem antibiotiku rezistences veicinātājiem. Tas ilgtermiņā palīdzēs saglabāt antibiotiku efektivitāti slimību ārstēšanā.

Veselības aprūpes izmaksu optimizācija. Veselīgāka uztura tendences mazinās ar dzīvesveidu saistīto slimību izplatību, tādējādi samazinot slogu uz veselības aprūpes sistēmu un ļaujot novirzīt resursus profilaksei un citām veselības aprūpes vajadzībām.

Produktīvāks un veselīgāks darbaspēks. Uzlabojoties sabiedrības veselības rādītājiem, palielināsies darbspējīgo iedzīvotāju īpatsvars un produktivitāte, kas veicinās tautsaimniecības attīstību un mazinās darbaspēka trūkumu nozīmīgās nozarēs.

3.3 Sabiedrības ieguvumi: Atbildīgs patēriņš un sabiedrības izglītošana

Ilgspējīgs patēriņš. Patērētāji, redzot produkta cenu, kas iekļauj tā ekoloģiskās izmaksas, daudz apzinātāk izvēlēties produktus ar mazāku vides slogu. Šī pārmaiņa uzlabos sabiedrības kopējo ekoloģisko pēdu.

Pārtikas sistēmas caurspīdīgums. Patērētāji sapratīs, kādas ir katra produkta izmaksas videi. Marķējumi, kas norāda uz produkta nodokļu kategoriju, palīdzēs veicināt izglītotu izvēli un uzticību pārtikas sistēmai.

Sociālā taisnīguma palielināšana. Ilgtspējīga pārtikas politika ar pārdomātu nodokļu sistēmu ļaus novirzīt iegūtos ieņēmumus sociālajiem mērķiem – piemēram, veselīgas pārtikas nodrošināšanai skolās vai trūcīgajiem iedzīvotājiem.

3.4 Sabiedrības ieguvumi: Zaļā ekonomika un inovācijas

Atbalsts ilgtspējīgai lauksaimniecībai. Nodokļa ieņēmumus iespējams novirzīt bioloģiskās un regeneratīvās lauksaimniecības attīstībai, kas saglabā augsnes auglību un ūdens kvalitāti, vienlaikus samazinot ķīmisko vielu lietojumu.

Ekonomikas virzība uz inovācijām. Diferencēts nodoklis radīs pieprasījumu pēc jauniem, videi draudzīgiem produktiem – gan augu izcelsmes pārtikas, gan ilgtspējīgas iepakojuma inovācijas, tādējādi veicinot pētniecību un uzņēmējdarbību.

Atbalsts vietējiem ražotājiem. Vietējie bioloģiskie un mazās saimniecības ražotāji varēs gūt priekšrocības, jo to produkti bieži vien ir dabai draudzīgāki. Tas veicinās lauku teritoriju attīstību un vietējās ekonomikas stiprināšanu.

Samazināts pārtikas imports ar augstu ietekmi. Nodoklis padarīs importētos, intensīvi ražotos dzīvnieku izcelsmes produktus mazāk pievilcīgus, tādējādi mazinot atkarību no globālām piegādes ķēdēm un klimatiski nedrošām ražošanas zonām.